

Barthes'ın Göstergebilim Yaklaşımıyla Arabistanlı Lawrence Filminde Osmanlı Askerinin İdeolojik Temsili

The Ideological Representation of the Ottoman Soldier in the Film Lawrence of Arabia Through Barthes' Semiotic Approach

Araştırma Makalesi / Research Article

**Sorumlu yazar/
Corresponding author:**
Mahmut Fevzi Cengiz

ORCID:
0000-0001-7398-3392

Geliş tarihi/Received:
17.04.2025

**Son revizyon teslimi/Last
revision received:**
18.06.2025

Kabul tarihi/Accepted:
20.06.2025

Yayın tarihi/Published:
28.07.2025

Atıf/Citation:
Cengiz, M. F. (2025). Barthes'in göstergebilim yaklaşımıyla Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerinin ideolojik temsili. *İletişim ve Diplomasi*, 14, 227-253.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1678783

Mahmut Fevzi CENGİZ¹

Öz

Bu çalışma, 1962 yapımı Arabistanlı Lawrence (Lawrence of Arabia) filminde Osmanlı askerlerinin nasıl temsil edildiğini, Roland Barthes'in göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle incelemektedir. Edward Said'in Oryantalizm Kuramından hareketle, Batı sinemasında Doğu toplumlarının sıklıkla egzotikleştirilmiş, ötekileştirilmiş ve stereotipleştirilmiş biçimde sunulduğu kabul edilmiştir. Araştırmanın temel amacı, filmdeki Osmanlı askerlerinin görsel anlatımlar üzerinden nasıl yapılandırıldığını ve bu temsillerin Batı merkezli ideolojik söylemlerle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiş ve Barthes'in iki düzeyli (düz anlam ve yan anlam) göstergebilimsel çözümleme modeli esas alınmıştır. Filmde Osmanlı askerlerinin yer aldığı 20 sahne, sinemasal unsurlar da dikkate alınarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Osmanlı askerlerinin genellikle zayıf, dağınık, ahlaken yoz ve Batılı kahraman figürünün karşısında edilgen bir biçimde temsil edildiğini göstermektedir. Bu temsiller, Batı'nın Doğu üzerindeki kültürel ve ideolojik tahakkümü nü meşrulaştıran görsel anlatılar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışma, sinemanın ideolojik temsil üretimindeki rolünü ve kültürel belleğin inşasındaki etkisini tartışmaya açmaktadır.

Anahtar kelimeler: Arabistanlı Lawrence, göstergebilimsel analiz, osmanlı asker temsili, oryantalizm, sinemada ideoloji

¹ Öğr. Gör. Dr. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye, mahmutfevzi.cengiz@erbakan.edu.tr

ABSTRACT

This study analyses the representation of Ottoman soldiers in the 1962 film *Lawrence of Arabia* through Roland Barthes's semiotic method. Grounded in Edward Said's theory of Orientalism, it assumes that Western cinema often portrays Eastern societies in exoticised, stereotypical, and marginalised ways. The primary aim is to reveal how visual depictions of Ottoman soldiers are constructed in the film and how these representations align with Western-centred ideological discourses. The research adopts a qualitative approach, utilising Barthes's two-tiered model of semiotic analysis—denotation and connotation. Twenty selected scenes featuring Ottoman soldiers are examined through key cinematic elements, including gestures, costumes, lighting, and camera angles. Findings show that Ottoman soldiers are predominantly depicted as weak, disorganised, morally corrupt, and passive figures positioned in contrast to the heroic Western protagonist. These visual narratives function as ideological tools that reinforce Western superiority and legitimise the subjugation of the East. In this sense, the film serves not merely as historical fiction but as a cultural artefact that perpetuates hegemonic representations of "the Other." This study highlights the role of cinema in producing ideological meaning and shaping cultural memory through visual representations embedded with symbolic and mythic significance.

Keywords: *Lawrence of Arabia*, semiotic analysis, representation of Ottoman soldiers, orientalism, ideology in cinema

EXTENDED ABSTRACT

Modern cinematic texts function not only as narrative vehicles but also as powerful mechanisms for constructing and disseminating cultural ideologies. The concept of Orientalism, as articulated by Said (1977, p. 162), underscores how Western discourses have historically framed Eastern societies through tropes of exoticism, otherness, and ideological domination. Complementing this perspective, Barthes's semiotic theory offers a framework for decoding the latent 'myths' embedded within visual media (Barthes, 1972, p. 121). Accordingly, semiotic inquiries have illuminated how filmic representations can serve hegemonic ends, portraying nonWestern subjects as inferior or morally deficient (Oxman, 2010, p. 72; Stubbs, 2013, p. 12). This study examines the ideological representation of Ottoman soldiers in the 1962 film *Lawrence of Arabia* through Barthes's semiotic approach, as detailed in the attached article.

Building upon the critical work of Macfie (2007, p. 78) and Işıkman (2009, p. 177), this research problematizes the cinematic depiction of Ottoman troops alongside Western protagonists. Whereas previous analyses have focused primarily on narrative bias, this study foregrounds the visual rhetoric of military weakness, moral decay, and passivity attributed to the Ottoman figures. By situating the film within the broader context of

Hollywood's ideological apparatus (Crowdus, 2013, p. 45; Buscombe, 2009, p. 162), the research interrogates how camera angles, lighting, costume design, and editing choices coalesce to endorse a Westerncentric worldview.

The principal aim is to uncover the semiotic structures through which the film constructs the Ottoman soldier as an 'Other'—a figure defined by deficiency and subordination. Drawing on the twotiered model of Barthes's semiotic analysis, the study asks: (1) What denotative and connotative meanings are ascribed to Ottoman military imagery? (2) How do these visual codes function as ideological instruments that legitimise Western heroism? In doing so, it advances existing scholarship by shifting analytic attention from narrative content to the mythic potential of cinematic form (Barthes, 1977, p. 33; Adiansyah et al., 2023, p. 256).

Methodologically, the research adopts a qualitative design centred on systematic scene selection. Twenty sequences featuring Ottoman soldiers were purposively sampled to capture a range of representational contexts—battlefield retreats, defensive fortifications, and scenes of capture or violence. Each image was subjected to a triadic analysis (signifier–signified–myth) per Barthes's framework, examining how material qualities (e.g., ragged uniforms, faltering formations) and symbolic associations (e.g., fallen flags, subjugated bodies) converge to produce an ideological imprint on the spectator (Barthes, 1972, p. 121; Bouzida, 2014, p. 1001). Cinematic elements such as framing, rhythmic editing, and sound design were incorporated into the semiotic reading to account for the multimodal nature of filmic mythmaking.

Findings reveal a consistent pattern: Ottoman soldiers are visually encoded as weak, chaotic, and morally compromised, juxtaposed against the disciplined and valorous Western hero. Key denotative signs—abandoned trenches, disabled artillery, and collapsed fortifications—are reinforced by connotative messages of cowardice and disorganisation, thereby constructing a 'myth of incapacity' (Buscombe, 2009, p. 162). Scenes of desecrated tents adorned with eroticised imagery further perpetuate stereotypes of Eastern decadence (Işıkman, 2009, p. 177). Moreover, even moments of fleeting Ottoman resistance—such as a wounded soldier's brief, uncoordinated counterattack—are edited to underscore the futility of nonWestern agency (Crowdus, 2013, p. 45). These visual myths align with similar semiotic findings in contemporary media analyses (Putri et al., 2022, p. 377; Mazeree et al., 2023, p. 214).

By situating the film within this continuum of semiotic scholarship, the study demonstrates how visual rhetoric can naturalise hegemonic worldviews. It contributes to media studies by offering a granular account of how cinematic form functions ideologically, extending beyond storyline critique to encompass the symbolic regimes operating at the level of the image. In doing so, it echoes broader calls for critical media literacy that attends to mythic structures in mass entertainment (Oxman, 2010, p. 72).

In concluding, this study underscores the importance of interrogating visual media not only as texts but as cultural artefacts that shape collective memory and legitimise power relations. The intensive semiotic analysis reveals that Lawrence of Arabia, despite its epic acclaim, propagates an Orientalist discourse that marginalises Ottoman soldiers' identity and reifies Western supremacy. As such, examining mythic dimensions of film contributes to our understanding of how popular culture participates in the construction—and reinforcement—of ideological hierarchies. The study's insights have implications for scholars of film, cultural studies, and history, highlighting the need for methodologies that unpack the silent, yet potent, logic of cinematic myth.

Giriş

Modern sinema, yalnızca bir anlatı aracı değil, aynı zamanda kültürel ve ideolojik temsillerin yeniden üretildiği bir mekân olarak değerlendirilmektedir. Edward Said'in (1977) kavramsallaştırdığı "oryantalizm" olgusu, Batı'nın Doğu'yu temsil etme biçimlerinin çoğunlukla tahakküm ve ötekileştirme temelli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, David Lean'in 1962 yapımı Arabistanlı Lawrence filmi, Batı merkezli sinema anlayışının Doğu toplumlarını nasıl betimlediğine dair çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Filmde hem Araplar hem de Osmanlı askerleri, Batılı kahraman figürü T. E. Lawrence'ın anlatısı etrafında şekillenen, indirgenmiş ve stereotipleştirilmiş figürler olarak temsil edilmektedir (Macfie, 2007, s. 78; Stubbs, 2013, s. 12). Nasıl ki sinema kültürel ve ideolojik temsilleri yeniden üretme işlevi görüyorsa, benzer şekilde siyasal temsil biçimleri de devlet yapılarının inşasında merkezi bir rol üstlenmektedir (Göksu vd., 2022, s. 6).

Film, I. Dünya Savaşı sırasında Hicaz Cephesi'nde yaşanan Arap İsyanı bağlamında Osmanlı askerlerinin temsiline odaklanırken, anlatı yapısı itibarıyla Batı'nın Doğu'ya ilişkin ideolojik bakışını da yansıtmaktadır. Özellikle Osmanlı askerlerinin zayıf, disiplinsiz ve ahlaki olarak yoz figürler şeklinde sunulması, oryantalist stereotiplerin sinematografik düzlemde yeniden üretildiğine işaret etmektedir (Işıkman, 2009, s. 177). Barthes'ın göstergebilimsel kuramı, bu görsel anlatıların yalnızca yüzeysel anlamlarını değil, aynı zamanda taşıdığı kültürel ve ideolojik "mit"leri de analiz etmede etkili bir yöntem sunmaktadır (Barthes, 1972, s. 121; Oxman, 2010, s. 72). Bu bağlamda, sinema karelerinde yer alan semboller, renkler, karakter konumlandırımları ve kamera açıları, izleyiciye yalnızca hikâye anlatmakla kalmayıp, aynı zamanda ideolojik kodlar da iletmektedir.

Araştırmada, Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerlerinin nasıl temsil edildiği incelenmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; filmde Osmanlı askerlerine yönelik kurgulanan görsel anlatıların göstergebilimsel analizini yaparak, Batılı sinema anlatılarında Türk askeri imgesinin nasıl inşa edildiğini açığa çıkarmaktır. Çalışmada Roland Barthes'ın göstergebilim kuramı temel alınarak, filmde yer alan seçilmiş sahnelerdeki Osmanlı askerlerinin temsili, denotatif (düz anlam) ve konotatif (yan anlam) düzeylerde çözümlenmiştir. Barthes'a göre bir görsel gösterge, yalnızca nesnel bir an-

lam taşımaz; aynı zamanda ideolojik bir söylemin taşıyıcısı olarak “mit” üretir (Barthes, 1972, s. 121). Bu kapsamda, Osmanlı askerlerinin yer aldığı 20 sahne, sistematik bir biçimde incelenerek, gösteren-gösterilen ilişkileri bağlamında anlamlandırılmıştır. Görsel çözümleme sürecinde kostüm, jest-mimik, ışık kullanımı, kamera açısı gibi sinemasal unsurlar da analiz kapsamına alınmıştır.

Arabistanlı Lawrence filminin Batı kamuoyunda Lawrence figürünü yücelten bir anlatı kurduğu, Arap ve Osmanlı karakterlerine ise edilgenleştiren ve homojenleştiren bir dil kullandığı gözlemlenmektedir (Weintraub, 1964a, s. 52; Acar, 2023, s. 4). Arap İsyanı'na dair tarihî verilerin aksine, filmde Lawrence neredeyse tek başına bir zafer mimarı olarak sunulmakta, Osmanlı askerleri ise genellikle savaş yeteneğinden yoksun, disiplinsiz ve barbar figürler olarak temsil edilmektedir. Özellikle trenin havaya uçurulması, Akabe'nin alınışı, Şam'daki Osmanlı karakolu sahneleri gibi kritik anlarda Osmanlı askerlerinin edilgenliği, Batı'nın Doğu'yu “fethedilmesi gereken egzotik bir coğrafya” olarak kurguladığı anlatının sinemasal iz düşümünü oluşturmaktadır (Crowdus, 2013, s. 45; Macfie, 2007, s. 83).

Bu çalışmada Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerlerine yönelik sinemasal temsillerin göstergebilimsel açıdan nasıl kurgulandığı incelenmiş; bu temsillerin ideolojik arka planı sorgulanmıştır. Barthes'ın teorik çerçevesi, görsel göstergelerin yalnızca temsil ettiği objeye değil, aynı zamanda temsil ettiği ideolojiye de işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, Arabistanlı Lawrence filminin Osmanlı/Türk askeri imgelerini nasıl ötekileştirdiğini ve bu temsillerin kültürel bellekte nasıl yer edindiğini anlamaya yönelik önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Arabistanlı Lawrence Sinema Filmi

Arabistanlı Lawrence (1962) filmi, yalnızca epik anlatımı ve çarpıcı sinematografisi ile değil, aynı zamanda Batı'nın Doğu'ya bakışını yeniden üreten kültürel bir anlatı olarak da önem taşımaktadır. David Lean'ın yönetmenliğinde çekilen film, İngiliz subayı T. E. Lawrence'ın Birinci Dünya Savaşı sırasında Arap isyanına katkısını merkezine alarak Batı'nın Doğu üzerindeki egemenliğini yeniden sahnelemekte ve tarihsel olayları dramatik bir anlatıya dönüştürmektedir (Macfie, 2007, s. 78).

Filmin merkezinde yer alan T. E. Lawrence karakteri, Batı'nın Doğu'yu hem romantize eden hem de tahakküm altına alan bakış açısını somutlaştırmaktadır. Edward Said'in (1977) “Oryantalizm” çalışmasında belirttiği gibi, Batı'nın Doğu'yu “öteki” olarak konumlandırması, onu egzotikleştirirken aynı zamanda denetim altına almayı da meşrulaştırır (Macfie, 2007, s. 78). Filmde Lawrence karakteri hem bir kurtarıcı hem de bir manipülatör olarak resmedilmekte; Arap halklarının kaderini yönlendiren bir figür olarak yüceltilmektedir (Stubbs, 2013, s. 12). Filmin görsel dili ve anlatım biçimi, bu oryantalist perspektifi pekiştirmektedir. Özellikle çölün enginliği, Doğu'nun egzotik ve

gizemli coğrafyasını vurgulamak için etkili bir şekilde kullanılmaktadır (Crowdus, 2013, s. 45). Çöl manzaraları yalnızca estetik bir seçim değil, aynı zamanda Doğu'nun "boşluğu"nu simgeleyen bir metafor olarak da işlev görmektedir (Buscombe, 2009, s. 162).

Arabistanlı Lawrence, yalnızca Batılı bir kahramanı merkeze almakla kalmayıp, aynı zamanda Arap karakterleri de stereotipleştiren bir anlatım sunmaktadır. Arap karakterler genellikle geri kalmış, eğitimsiz ve kendi aralarındaki çekişmelerle tanımlanırken, Lawrence bu karmaşayı düzenleyen üstün bir figür olarak gösterilmektedir (Acar, 2023, s. 4). Film, Arap karakterleri homojenleştiren ve onların eylemlerini Batılı bakışa bağımlı kılan bir anlatı sunmaktadır (Işıkman, 2009, s. 177). Bu bağlamda Arabistanlı Lawrence, Amerikan sinemasının genel ideolojik yapısının bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Hollywood'un geleneksel olarak "öteki" kültürleri aşağılayıcı ve indirgemeci bir şekilde temsil etme eğilimi bu filmde de açıkça görülmektedir (Işıkman, 2009, s. 178). Film, Amerikan izleyici kitlesi için Doğu'yu romantize ederken, aynı zamanda Batı'nın üstünlüğünü pekiştiren bir anlatı sunmaktadır (Crowdus, 2013, s. 46).

Filmin yapım süreci de ideolojik yönelimini pekiştirir niteliktedir. Film, bir Amerikan stüdyosu olan Columbia Pictures tarafından finanse edilmiş ve uluslararası bir prodüksiyon olarak pazarlanmıştır. Bu durum, filmin küresel izleyici kitlesine ulaşmasını sağlarken, Batılı hegemonik bakış açısının dünya çapında yayılmasına da katkıda bulunmuştur (Stubbs, 2013, s. 13). Ayrıca, filmdeki Lawrence karakteri, Batılı "bireysel kahraman" mitinin tipik bir örneğidir. Filmde Lawrence, hem Doğu'yu anlama kapasitesine sahip tek kişi olarak sunulmakta hem de kendi içsel çatışmalarıyla dramatize edilerek izleyiciyle duygusal bir bağ kurması sağlanmaktadır (Weintraub, 1964a, s. 52). Bu bağlamda film, yalnızca bir tarih anlatısı değil, aynı zamanda Batı'nın birey merkezli kahraman anlatısını yeniden üretmektedir (Weintraub, 1964a, s. 53).

Öte yandan, filmin tarihsel gerçekliği çarpıtması da eleştirilmiştir. T. E. Lawrence'ın Arap isyanındaki rolü tarihsel kaynaklarda sıklıkla abartılmış olup, film de bu abartılı anlatıyı sürdürmektedir (Leach, 2006, s. 73). Filmde Lawrence, Arap isyanının ana figürü olarak konumlandırılmakta, oysa tarihsel belgeler Arap liderlerin bağımsız hareket ettiklerini göstermektedir (Macfie, 2007, s. 80).

Filmdeki müzik ve sinematografi unsurları da anlatının ideolojik yapısını destekleyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Maurice Jarre'nin bestelediği epik film müziği, Lawrence'ın kahramanlık anlatısını destekleyerek izleyicide duygusal bir etki yaratmaktadır (Crowdus, 2013, s. 46). Ayrıca çöl sahnelerinin geniş açıyla çekilmesi ve karakterlerin bu devasa doğa karşısında küçücük kalması, Batılı "fetheden kahraman" anlatısını pekiştirmektedir (Buscombe, 2009, s. 162). Cinsiyet temsili açısından bakıldığında, filmde kadın karakterlerin belirgin biçimde yokluğu, anlatının tamamına hâkim olan 'erkek kahramanlık anlatısı'nı desteklemektedir (Macfie, 2007, s. 83). Sansür ve film endüstrisinin politik kontrol mekanizmaları da Arabistanlı Lawrence filminin içeriğini şekillendirmiştir. 1930'lar Britanya'sında sinema, halkın zihinlerini şekillendiren güçlü

bir propaganda aracı olarak değerlendirilmiş ve bu film de benzer biçimde tarihsel olayları popüler bir anlatıya dönüştürmüştür (Richards, 1984, s. 155).

Tüm bu unsurlar göz önüne alındığında Arabistanlı Lawrence filmi, yalnızca bir sinema klasiği değil, aynı zamanda Batı'nın Doğu'yu temsil etme biçimlerinin tarihsel ve ideolojik bir örneğidir. Film, oryantalist anlatıyı güçlendiren görsel ve anlatısal stratejileriyle, Batı'nın "öteki"yi nasıl inşa ettiğini ve bu inşayı nasıl kitlelere yaydığını açıkça ortaya koymaktadır.

Hicaz Cephesi, Arap İsyanı ve Arabistanlı Lawrence'ın İsyanındaki Rolü

I. Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu için yalnızca Avrupa ve Kafkas Cephelerinde değil, Arap Yarımadası'nda da kritik mücadelelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde Osmanlı'nın Hicaz Cephesi'nde yürüttüğü savaş, yalnızca askerî değil, aynı zamanda siyasi ve ideolojik boyutlarıyla da dikkat çekmektedir. Hicaz Cephesi'nde cereyan eden olaylar, Şerif Hüseyin önderliğinde başlatılan Arap İsyanı ve İngiltere tarafından desteklenen T. E. Lawrence'ın (Arabistanlı Lawrence) bölgedeki faaliyetleriyle dünya tarihinin en tartışmalı sayfalarından birini oluşturur. Osmanlı Devleti'nin bu cephedeki mücadelesi, imparatorluğun iç bütünlüğünü koruma çabasının simgesi olarak öne çıkarken, Arap İsyanı ise hem bölgesel hem de uluslararası çıkarların kesiştiği bir vakıa olarak tarihe geçmiştir.

Hicaz Cephesi, savaşın genel seyrinde tali bir cephe olarak değerlendirilmiş olsa da Osmanlı açısından bölgedeki hâkimiyetin sürdürülmesi bakımından hayati öneme sahiptir (Akçakaya & Aydoğan, 2022, s. 351). Şerif Hüseyin'in liderliğinde başlayan isyan, Osmanlı Devleti'nin iç dinamiklerini zayıflatmakla kalmayıp, İngiltere tarafından Arapları Osmanlı'ya karşı harekete geçirme stratejisinin de merkezinde yer almıştır. İngiltere, Şerif Hüseyin'e başta silah ve lojistik olmak üzere geniş çaplı destek sağlayarak isyanı körüklemiş, ayrıca bölgedeki isyancı liderlere askerî danışmanlık vermiştir (Nizamoğlu, 2013, s. 124). Ancak İngiltere'nin kışkırtmaları ve desteğiyle Şerif Hüseyin ve oğullarının öncülüğünde başlayan isyan, bölgedeki Arap kabilelerinin azınlığı tarafından destek bulmuştur (Karsh & Karsh, 1997, s. 270).

Arap İsyanı'nın kökeni, esasen 19. yüzyılda yükselen Arap milliyetçiliği hareketine dayanmaktadır. Fransız Devrimi sonrası imparatorluk coğrafyasında filizlenen milliyetçi düşünceler, Osmanlı'daki Arap topluluklarını da etkisi altına almıştır (Akçakaya & Aydoğan, 2022, s. 353). Özellikle Mısır ve Suriye'de faaliyet gösteren misyoner okulları, Arap gençleri arasında bu fikirlerin yayılmasında önemli rol oynamıştır. Ancak isyanı yalnızca milliyetçilik ekseninde açıklamak yetersiz kalacaktır. Karsh ve Karsh (1997), Arap İsyanı'nın temelde Şerif Hüseyin'in kişisel iktidar hedefleri doğrultusunda şekillendiğini, geniş Arap nüfusunun ise bu isyana ya kayıtsız kaldığını ya da karşı çıktığını ileri sürmektedir (Karsh & Karsh, 1997, s. 270). Bu yaklaşım, isyanın idealist bir bağımsızlık hareketinden ziyade, kişisel ve hanedanlık çıkarlarıyla biçimlendiğine işaret etmektedir.

İngiltere'nin bölgedeki çıkarları doğrultusunda Arap İsyanı'na verdiği destek, yalnızca Şerif Hüseyin ile yapılan yazışmalarla sınırlı kalmamıştır. McMahon - Hüseyin Yazışmaları'nda, Araplara savaş sonrası bağımsızlık vadedilmiş ancak aynı dönemde gizlice imzalanan Sykes-Picot Anlaşması ile bölge İngiltere ve Fransa arasında paylaştırılmıştır (Umunc, 2006, s. 2). Bu ikili oyun, bölgedeki Arap liderlerin umutlarını sömürürken, Lawrence gibi figürler tarafından sahada uygulamaya konulmuştur. Lawrence'ın kendisi de, Arap liderlere verilen sözlerle İngiltere'nin perde arkasındaki planları arasındaki çelişkinin farkındadır (Egan, 1948, s. 397). Bu durum, Arap İsyanı'nın yerel bir direniş olmaktan öteye geçerek, emperyalist güçlerin hesaplaştığı bir zemine dönüştüğünü göstermektedir.

Arabistanlı Lawrence, bu süreçte isyanın en dikkat çekici figürü hâline gelmiştir. Hugh Leach, Lawrence'ın uyguladığı gerilla taktiklerinin askerî tarih açısından öncü nitelikte olduğunu vurgulamaktadır (Leach, 2006, s. 338). Lawrence, Arap kabileleri arasında güven kazanarak Osmanlı'ya karşı etkili bir direniş örgütlemiş, özellikle Hicaz Demir Yolu üzerindeki saldırılarıyla Osmanlı lojistiğini ciddi biçimde sekteye uğratmıştır. Ne var ki Lawrence'ın bölgedeki etkisi sadece askerî boyutla sınırlı kalmamıştır. Onun Arap kültürüne duyduğu romantik ilgi ve oryantalist bakış açısı, isyanın başarısı konusundaki iyimserliğini artırsa da sahadaki gerçeklikler bu hayallerin çok ötesindeydi (Umunc, 2006, s. 2).

Lawrence'ın efsanevi figürü, savaşın ardından Batı kamuoyunda büyütülmüş, hatta mitolojik bir boyuta taşınmıştır (Weintraub, 1964b, s. 55).. Ancak karizmatik liderliği ve taktiksel becerilerine rağmen, Arap İsyanı'nın başarısı büyük ölçüde Osmanlı ordusunun diğer cephelerde yaşadığı yenilgilerle bağlantılıdır. Şerif Hüseyin İsyanı'nın Arap halkı arasında geniş bir taban bulamaması, Osmanlı direnişinin uzun süre devam etmesini sağlamış, Medine gibi stratejik noktalar Osmanlı'nın kararlılığının sembolü hâline gelmiştir. Fahreddin Paşa'nın Medine'deki kararlı savunması, Osmanlı'nın bölgedeki askerî disiplini ve dayanıklılığını göstermiş, demir yolu hattını açık tutma çabası ise isyanın yayılmasını sınırlandırmıştır (Nizamoğlu, 2013, ss. 123-125). Bununla birlikte savaşın sonlarına doğru Arap İsyanı, Osmanlı'nın Filistin Cephesi'ndeki mağlubiyetleriyle ivme kazanmıştır (Akçakaya & Aydoğan, 2022, s. 351). Savaş sonrası dönemde Şerif Hüseyin'in Hicaz Kralı olarak tanınması, İngiltere'nin bölgedeki çıkarları doğrultusunda verilen sınırlı bir ödün niteliğindedir (Nizamoğlu, 2013, s. 125). Ancak bu durum uzun vadedi olmamış, İngiltere ve Fransa'nın mandater yönetim politikaları çerçevesinde bölge yeniden şekillendirilmiştir.

Sonuç olarak Hicaz Cephesi ve Arap İsyanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülüş sürecinde hem bölgesel hem de küresel dengeleri etkileyen bir hadise olmuştur. Ancak bu isyan, Arap dünyasının bağımsızlık umutlarını tam anlamıyla karşılamaktan uzak kalmış, bölge yeni bir manda yönetimi düzenine sürüklenmiştir. Lawrence'ın kişisel efsanesi ise, savaşın gerçekleri ile Batı kamuoyunda yaratılan romantik anlatımlar arasında salınan bir figür olarak tarihteki yerini almıştır.

Yöntem

Bu çalışmada Arabistanlı Lawrence filminin analiz edilmek üzere seçilmesinin temel gerekçesi, filmin tarihî gerçekleri yorumlama biçimi ve Batı'nın Doğu'ya yönelik oryantalist bakışını güçlü bir görsel anlatımla yeniden üretmesidir. Akademik kaynaklar (Leach, 2006, s. 73; Macfie, 2008, s. 78; Buscombe, 2009 s.161; Crowds, 2013, s. 42; Stubbs, 2013. s. 37) filmi tipik bir propaganda filmi olarak değerlendirmektedir. Filmde olay örgüsü Birinci Dünya Savaşı sırasında Arap isyanındaki rolü abartılarak mitolojik bir figüre dönüştürülen T. E. Lawrence etrafında şekillenmektedir. Özellikle Osmanlı askerlerini zayıf, edilgen ve ahlaki olarak yozlaşmış biçimde temsil eden film, tarihsel olayları dramatize ederek Batı merkezli ideolojik söylemleri meşrulaştıran görsel bir anlatı oluşturur (Gülşen, 2020). Ayrıca filmin popüler kültürdeki kalıcı etkisi ve sinematografik başarısı, Doğu ve Batı arasındaki kültürel karşılaşmanın sinema aracılığıyla nasıl kurgulandığını anlamak açısından eşsiz bir örnek sunmaktadır (Crowds, 2013). Bu bağlamda film, hem tarihsel gerçeklik ile kurgusal anlatı arasındaki sınırların bulanıklaştırılması hem de ideolojik mitlerin yaratılması sürecini göstermesi bakımından akademik incelemeye değer görülmüştür.

Çalışma, 1962 yapımı Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerlerinin temsil biçimlerini görsel söylem üzerinden çözümlemeyi amaçlamaktadır. Filmdeki temsil biçimlerinin tarihsel, ideolojik ve kültürel bağlamda taşıdığı anlamlar Roland Barthes'in göstergebilim kuramı çerçevesinde analiz edilmiştir. Nitel araştırma desenine sahip olan bu çalışmada, Barthes'in geliştirdiği iki düzlemli göstergebilimsel çözümleme yöntemi temel alınmıştır. Bu yöntemde gösterge çözümlemesi iki düzeyde ele alınmaktadır. Birinci düzeyde gösterilen (signified) ve gösteren (signifier) arasındaki ilişkiye dayanan "düz anlam" (denotation) çözümlemesi yapılmakta; ikinci düzeyde ise kültürel, toplumsal ve ideolojik bağlamların dâhil olduğu "yan anlam" (connotation) analiz edilmektedir (Barthes, 1972, s. 117; Barthes, 1977, s. 33). Barthes'e göre bir gösterge yalnızca nesnel bir anlam taşımaz; aynı zamanda toplumsal ve ideolojik bağlamda yüklenmiş bir "mit"i de içinde barındırır (Barthes, 1972, s. 121). Bu bağlamda çalışmada, filmde yer alan sahneler analiz edilirken Roland Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımı sistematik olarak uygulanmış ve analizler, şu adımlar izlenerek gerçekleştirilmiştir:

Birinci Aşama (Düz anlam Analizi): Filmdeki sahnelerde yer alan nesneler, canlılar, insanlar ve olaylar canlılar doğrudan, tarafsız olarak tasvir edilmiştir. Bu aşamada sahnelerde kullanılan nesneler, kişiler ve olaylar betimleyici olarak ele alınmıştır.

İkinci Aşama (Yan anlam Analizi): İkinci aşamada filmdeki sahnelerin yan anlam çözümlemesi yapılmıştır. Filmde Osmanlı askerlerinin temsil edilme şeklinin tarihsel ve ideolojik bağlamları sorgulanmıştır. Bu aşamada sahnelerde kullanılan görsel imgelerin ve karakterlerin sunulmuş şekilleri ve ima edilmeye çalışılan tarihsel ve ideolojik anlamlar çözümlemiştir. Ayrıca seçilen sahnelerde yer alan renk kullanımı, kamera açıları, kostümler, mimikler ve beden dili gibi sinemasal kodlar da derinlemesine yorumlanmıştır.

Üçüncü Aşama (Mit Analizi): Son aşamada Barthes'ın «mit» kavramı çerçevesinde, filmde yer alan sahnelerin Osmanlı askerlerine ilişkin hangi ideolojik mitleri ve toplumsal değerleri yeniden ürettiği tartışılmıştır. Bu süreçte analiz edilen sahneler yalnızca estetik unsurlar olarak değil, aynı zamanda Batı'nın Doğu'ya dair söylemlerini yeniden üreten birer «mit üreticisi» olarak değerlendirilmiştir.

Örneklem

Çalışmanın örneklem grubunu, Arabistanlı Lawrence filminden seçilen 20 sahne oluşturmaktadır. Bu sahneler, örneklem seçimi aşamasında “amaçlı örneklem” yöntemine göre belirlenmiştir. Amaçlı örneklem, incelenen fenomenin tipik ve kritik örneklerini belirleyerek analiz sürecinin derinlik kazanmasını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 121). Örneklem seçiminde, özellikle Osmanlı askerlerinin en yoğun olarak yer aldığı, ideolojik temsillerinin açıkça gözlemlenebildiği ve görsel unsurların analiz edilmesine olanak sağlayan sahneler tercih edilmiştir. Bu bağlamda sahneler dört temel bağlam altında toplanmıştır: Akabe Baskını, Osmanlı trenine yönelik saldırı, Lawrence'ın Şam'da tutuklanarak Osmanlı karakoluna götürülmesi ve Şam yakınlarında Osmanlı askerlerinin geri çekilişi. Her bağlam, Osmanlı askerlerinin temsil biçimini farklı açılardan ele almak ve filmin genel ideolojik söylemini ortaya koymak amacıyla seçilmiştir. Sahne seçiminde, görsel temsillerin mitolojik ve ideolojik anlatıları taşıyıp taşımadığına dikkat edilmiştir. Bu kapsamda, görsel analiz sürecinde Barthes'ın göstergebilimsel çerçevesine uygun olarak her sahne sistematik biçimde incelenmiştir. Böylece filmde Osmanlı askerlerine yönelik ideolojik temsillerin kapsamlı ve derinlikli bir analizi amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

Bu çalışmanın araştırma soruları, çalışmanın konusu, amacı ve teorik zemini olan Barthes'in göstergebilim kuramı çerçevesinde şu şekilde belirlenmiştir:

1. Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerleri nasıl temsil edilmektedir?
2. Filmde Osmanlı askerlerine atfedilen görsel ve sembolik göstergeler hangi anlamları taşımaktadır?
3. Osmanlı askerlerinin temsil biçimiyle Batı'nın Doğu'yu “öteki”leştirme söylemi arasında bir ilişki var mı?
4. Filmdeki Osmanlı askerlerine ilişkin hangi denotatif ve konotatif anlamlar mevcut?
5. Filmdeki görsel semboller, Batılı izleyiciye Osmanlı ordusu hakkında nasıl bir mitolojik anlatı sunmaktadır?
6. Seçilen sahnelerdeki kamera açıları, kostümler ve jest - mimikler gibi sinemasal unsurlar hangi ideolojik anlamları üretmektedir?

Bulgular

Filmde Osmanlı askerlerinin ve ordusunun temsiline dört farklı bağlamda yer verildiği görülmektedir. Bu temsiller, belirli tarihsel ve mekânsal kesitler çerçevesinde yapılandırılmıştır. İlk olarak, Lawrence ve Arap kabilelerinin Akabe'ye düzenlediği baskında, Akabe limanını savunan Osmanlı askerlerinin temsili öne çıkmaktadır. İkinci olarak, çöl bölgesinde bir Osmanlı askerî trenine düzenlenen pusuda, Türk askerlerinin saldırıya uğraması sahnesi dikkat çekmektedir. Üçüncü olarak, Lawrence'ın Şam'da Osmanlı askerleri tarafından tutuklanarak karakola götürülmesi ve burada fiziksel şiddete maruz kalması, Osmanlı askerlerinin ve subaylarının temsiline dair önemli veriler sunmaktadır. Dördüncü bağlamda, Arap isyancılar Şam'a ilerlerken, geri çekilen ve bitkin hâldeki Osmanlı askerlerinin tamamının öldürülmesiyle temsil edilen bir sahne yer almaktadır. Araştırmanın 'bulgular' bölümünde, söz konusu sahneler Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz yöntemi çerçevesinde dört ana bağlam altında çözümlenmiştir.

Akabe Baskını ve Akabe'yi Savunan Osmanlı Askerlerinin Temsili

Resim 1-2. İsyancı Araplar Lawrence ile Akabe'ye Girerken Bir Osmanlı Mevzisi

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (1.47.05/1.47.15)

Resim 1'de (1.47.05) Osmanlı askerlerinin Akabe'de mevzide bulundukları ve savunma hazırlıklarının yapıldığı net olarak görülmektedir. Görüntü, Osmanlı askerlerinin baskın yapan Arap isyancılara mevzilerinden ateş ederek karşılık verdiklerini göstermektedir. Ancak Resim 2'de (1.47.15), yalnızca on saniye sonraki görüntüde, mevzinin aniden boşaltıldığı ve askerlerin ortadan kaybolduğu açıkça görülmektedir. Düz anlamda mevzinin terk edilmiş olması "ani geri çekilme ve yenilgi" anlamına gelirken, yan anlamda bu görüntü Osmanlı askerlerinin direniş gücünün abartılı biçimde zayıflığını, kararlılık ve cesaret eksikliğini ima etmektedir. Böylelikle, Batılı anlatıda Osmanlı askerlerinin zayıf, düzensiz ve kolayca yenilebilir olduğu miti pekiştirilmektedir.

Barthes'in mit düzeyinde, bu sahneler Batılı izleyiciye, Doğu'nun (özellikle Osmanlı'nın) askerî açıdan yetersiz ve kolay yenilebilir olduğunu gösteren ideolojik mesajları taşımaktadır. Ayrıca sahnenin dramatik kurgusu ve görsel geçişi, Lawrence ve Arap isyancıların kahramanlık anlatısını destekleyerek, Osmanlı ordusunun etkisiz ve yenilgiye açık konumda olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, oryantalist söylem çerçevesinde "öteki"nin güçsüzleştirilerek Batılı kahraman figürünün yüceltilmesine hizmet etmektedir.

Resim 3. Çadırdaki Dansöz ve Asker Fotoğraflarıyla Osmanlı'nın Simgesel Yenilgisi

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (1.48.07)

Resim 3, Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerî çadırının içinden, Lawrence ve Faysal (Şerif Hüseyin'in oğlu) liderliğindeki Arap isyancıların Akabe şehrine yönelik gerçekleşen baskınını göstermektedir. Sahne düz anlam düzeyinde incelendiğinde, çadır içerisinde dikkat çekici biçimde, çadır direğine asılmış bir dansöz resmi ve yanına iliştilmiş muhtemelen çadırdaki kalan Osmanlı askerlerinin hatıra fotoğrafı görülmektedir. Bu sahnede, Arap isyancıların baskını çadırın kapı aralığından gösterilmekte, askerler ise çadırdaki bulunmamaktadır. Çadırdaki ayrıca tüfek ve askerî çanta gibi teçhizatlar göze çarpmaktadır.

Yan anlam düzeyinde ise sahne, Batılı sinemasal anlatıların Osmanlı askerlerini itibarsızlaştırma ve güçsüzleştirme stratejisini sembolik düzeyde ortaya koymakta-

dır. Dansöz resmi ve asker fotoğrafları, Osmanlı askerlerinin disiplinsizliği, eğlenceye düşkünlüğü ve askerî sorumluluklarından uzaklığını işaret etmektedir. Bu semboller aracılığıyla Osmanlı ordusu, Batılı izleyicilere karşı, askerî bir yapıdan ziyade gevşek ve ahlaki disiplinden yoksun olarak gösterilmektedir.

Bu görsel temsil, Barthes'ın “mit” kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, Osmanlı ordusunun askerî ve ahlaki zaafını simgeleyen ideolojik bir mesaj taşımaktadır (Barthes, 1972, s. 121). Çadırın içindeki dansöz imgesi, oryantalist bakış açısıyla Doğu'yu egzotikleştirilmiş, erotize edilmiş ve disiplin dışı olarak tasvir etmektedir. Ayrıca çadırın dışındaki kaos ve içindeki eğlence arasındaki zıtlık, Osmanlı askerlerinin savaş ciddiye-tinden uzak olduğunun altını çizmektedir. Bu anlatı, Batı'nın Osmanlı ordusunu ve genel anlamda Doğu'yu “öteki”leştirme ve küçümseme söylemini destekler niteliktedir.

Resim 4-5. Osmanlı Tahkimatlarının Üzerinden Atlı Arap Askerleri Atlar Geçer

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (1.48.01/1.47.45)

Arabistanlı Lawrence filminde yer alan Resim 4 ve 5'teki sahneler, Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımıyla analiz edildiğinde, Osmanlı tahkimatlarının zayıflığının sembolik düzlemde nasıl sunulduğunu ortaya koymaktadır. Bu sahneler, Lawrence ve isyancı Arapların Akabe'de Osmanlı tahkimatlarına gerçekleştirdikleri saldırıyı betim-

lemektedir. Düz anlamda sahnede Osmanlı tahkimatlarının çok zayıf olduğu, atlı Arap savaşçıların atlarıyla kolayca üzerlerinden geçtiği ve Osmanlı askerlerinin bu ani saldırı karşısında kaçıştıkları açıkça görülmektedir. Burada, fiziksel bariyerlerin ve savunma hatlarının yetersizliği net olarak vurgulanmaktadır.

Yan anlam açısından incelendiğinde bu sahnelerin, yalnızca askerî bir yenilgiyi değil, aynı zamanda Osmanlı ordusunun moral ve ideolojik anlamda da zayıflığını sembolize ettiği anlaşılmaktadır. Batı merkezli sinemasal anlatı içerisinde Osmanlı askerleri, zayıf, disiplinsiz ve örgütsüz biçimde tasvir edilerek, izleyicinin zihninde “kolayca mağlup edilebilen bir ordu” algısı oluşturulmaktadır. Bu sahneler, Barthes’in ifadesiyle mitolojik düzlemde, Batılı izleyiciye Osmanlı ordusunun askerî açıdan yetersiz ve savunmasız olduğu mesajını iletmektedir (Barthes, 1972, s. 121). Benzer temsiller diğer Hollywood yapımlarında da sıklıkla rastlanan oryantalist stereotipler ile uyum içindedir (Işıkman, 2009: 177).

Osmanlı Askerî Treninin Havaya Uçurulması ve Trandeki Osmalı Askerlerinin Temsili

Resim 6. Osmanlı Askerî Treni Havaya Uçurularak Yoldan Çıkarılması

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (2.30.07)

Resim 6’da Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askerlerine karşı gerçekleştirilen bugünkü Ürdün topraklarında bir Osmanlı askerî ikmal trenine yapılan saldırının sahnesi yer almaktadır. Düz anlam açısından görüntüde, çölde bir trenin ilerlediği görülmektedir. Osmanlı ordusuna ait bu trenin Arap isyancılar ve Lawrence tarafından havaya uçurularak raydan çıkarıldığı net biçimde görülmektedir. Sahne, trenin bombalı bir düzenekle havaya uçurulma ve nihayetinde raylardan çıkarılma anını dramatik ve görsel açıdan güçlü bir şekilde yansıtmaktadır.

Yan anlam düzleminde ise sahne, Osmanlı ordusunun askerî ve lojistik zafiyetini temsil etmektedir. Tren, Osmanlı ordusunun bölgedeki iletişim ve ikmal hattını sembolize etmektedir. Tren raydan çıkarılarak Osmanlı’nın askerî güç ve kontrol mekanizmaları dramatik biçimde yıkılır ve bölgedeki hâkimiyetlerinin sembolik anlamda sona erdiği mesajı vurgulanmaktadır. Barthes’a göre görsel metinler, kültürel ve ideolojik

mesajları mitolojik düzlemde ileten araçlardır (Barthes, 1972, s. 121). Bu bağlamda sahne, Batılı anlatılarda Doğu ordularının düzen ve disiplin eksikliği nedeniyle kolayca yenilebilir olduğunu vurgulayan bir mit üretmektedir.

Resim 7-8. Treni Savunun Birkaç Osmanlı Askeri ve Ağır Makinalı Tüfeğin Sessizliği

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (2.30.25/2.30.39)

Resim 7 ve 8'de filmdeki Osmanlı askerlerinin saldırıya uğramış trenlerini koruma çabasını gösteren sahneler yer almaktadır. Düz anlam düzeyinde Osmanlı askerleri, trene yerleştirilmiş Alman yapımı Maschinengewehr 08 ağır makinalı tüfeğini kullanmaya çalışırken, daha tüfeği etkin hâle getiremeden saniyeler içinde Arap isyancılar ve Lawrence tarafından öldürülür. Burada fiziksel çatışmanın şiddeti ve askerlerin hızlı yenilgisi görsel olarak açıkça vurgulanmaktadır.

Yan anlam açısından değerlendirildiğinde ise sahne, Osmanlı ordusunun askerî hazırlıksızlığı ve savunma kapasitesindeki eksiklikleri sembolik olarak anlatmaktadır. Ağır makinalı tüfek gibi modern ve etkili bir savaş aracının Osmanlı askerleri tarafından kullanılamaması veya kullanılmadan askerlerin öldürülmesi, Osmanlı ordusunun teknik yetersizliği, koordinasyonsuzluğu ve askerî disiplinden uzaklığına dair bir mesaj taşımaktadır. Barthes'a göre görsel temsiller, mitolojik düzlemde toplumların veya

grupların imajını şekillendiren güçlü araçlardır ve burada da Osmanlı'nın askerî anlamda başarısızlığı vurgulanarak Batılı izleyicinin zihninde pekiştirilen bir “yenilgi miti” oluşturulmaktadır (Barthes, 1972, s. 121).

Bu sahneler, Hollywood sinemasının geleneksel olarak Doğu toplumlarını güçsüz ve yenik olarak tasvir eden oryantalist stereotiplerini yeniden üretmektedir. Osmanlı askerlerinin hızlı biçimde etkisiz hâle getirilmesi ve savaş teknolojisini kullanamadan ölmesi, Batılı anlatıların Doğu'yu zayıf, etkisiz ve Batılı müdahaleye açık hâle getirme stratejisinin görsel bir tezahürüdür.

Resim 9-10. Treni Savunan Diğer Osmanlı Askerleri

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (2.30.25/2.30.39)

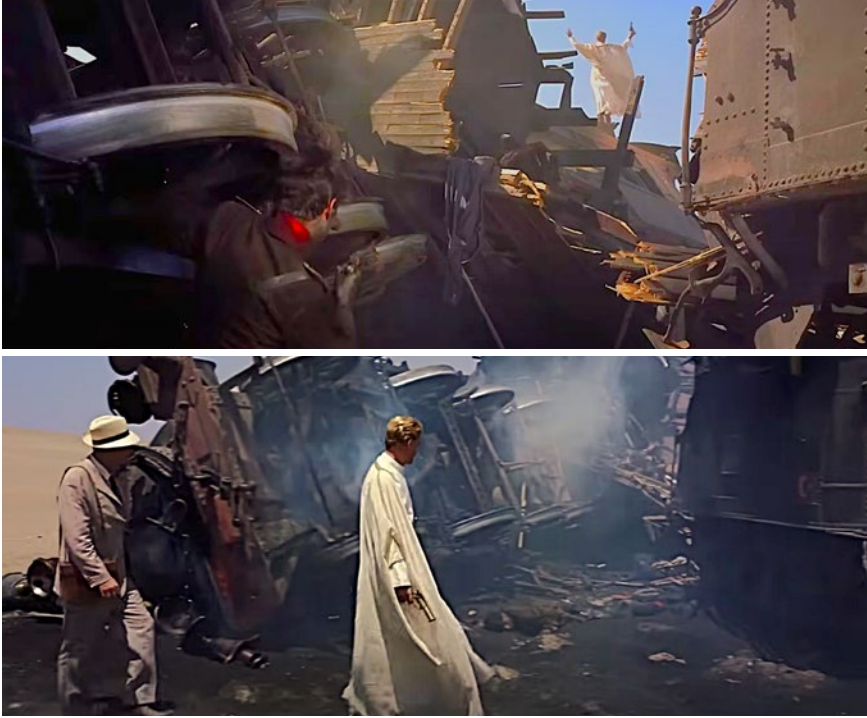
Resim 9-10'da yer alan ve treni savunmaya çalışan birkaç Osmanlı askerini gösteren sahneler, Osmanlı askerlerinin temsiline yönelik güçlü görsel ve ideolojik mesajlar içermektedir. Düz anlamda, sahnelerde devrilen trenin içinde kalan Osmanlı askerlerinin dışarı çıkarak Arap isyancılara karşı direniş göstermeye çalıştıkları, ancak kısa süre içinde etkisiz hâle getirildikleri ve öldürüldükleri açıkça görülmektedir. Sahneler,

trenin içinden dışarıya ateş açmaya çalışan ancak başarısız olan Osmanlı askerlerinin çaresizliğini ve ani yenilgilerini öne çıkarmaktadır.

Yan anlam açısından değerlendirildiğinde görüntüler, Osmanlı ordusunun askerî başarısızlığını, teknik yetersizliğini ve moral çöküntüsünü sembolize etmektedir. Tren sahnesindeki savunmanın zayıflığı ve Osmanlı askerlerinin hızlı ölümü, ordunun savaş yeteneğinin ve direniş kapasitesinin eksikliğini mitolojik düzlemde temsil etmektedir. Barthes'ın (1972, s. 121) kavramlaştırdığı şekliyle bu görüntüler, Batı sinemasının ideolojik söyleminde Doğu toplumlarının ve özellikle Osmanlı ordusunun kolayca mağlup edilebilir olduğu algısını pekiştirmektedir.

Bu sahnelerin Batılı izleyiciye sunduğu mesajlar, Doğulu askerlerin karmaşa ve panik içinde olduğu, etkili savunmadan yoksun bulunduğu yönündedir. Sahnelerdeki kamera açıları ve dramatik çekimler, izleyicide Osmanlı ordusunun zayıf ve yenilgiye mahkûm bir güç olduğu algısını oluşturmayı hedeflemektedir. Benzer şekilde, Hollywood sinemasında yaygın olan bu tür oryantalist anlatılar, Doğulu toplumları ve orduları edilgen, zayıf ve Batılı müdahaleye açık olarak tanımlama eğilimindedir.

Resim 11-12. Trenin Enkazında Beyaz Kıyafetleriyle Dolaşan Lawrence'ın Yaralı Bir Osmanlı Askeri Tarafından Vurularak Yaralanması

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (2.31.57/2.32.43)

Resim 11-12’de yer alan sahneler düz anlam düzeyinde incelendiğinde, Lawrence’ın beyaz kıyafetlerle Trenin enkazında dolaştığı ve sonrasında trenin üzerine çıkarak ellerini kaldırıp Arap isyancıları coşturduğu görülmektedir. Lawrence daha sonra yaralı bir Osmanlı askeri tarafından vurularak kolundan hafifçe yaralanır. Yaralı asker ise diğer sahnelerde isyancı bir Arap lider tarafından kılıçla öldürülür.

Yan anlam açısından incelendiğinde, Lawrence’ın beyaz kıyafetleriyle adeta kutsal ve saf bir kurtarıcı figür olarak temsili dikkat çekicidir. Lawrence’ın beyaz kıyafeti, Batılı kahraman mitini ve Doğu üzerinde egemen olan figür algısını pekiştirmekte, Lawrence’ı adeta dokunulmaz ve üstün göstermektedir. Ancak Lawrence’ın bu üstünlüğünün, yaralı Osmanlı askerinin gerçekleştirdiği beklenmedik hamleyle geçici olarak sorgulanması sembolik açıdan önemlidir. Osmanlı askerinin vurması, sembolik bir direniş ve “son bir meydan okuma” anlamını taşımaktadır. Ancak askerin hızlıca öldürülmesi, Doğu’nun bu sembolik direnişinin bile etkisiz ve geçici olduğunu anlatan bir yan anlama sahiptir.

Lawrence’ın Osmanlı Askeri Tarafından Tutuklanması ve Karakoldaki Osmanlı Subayı ve Askerlerinin Temsili

Resim 13-14. Lawrence’ın Osmanlı Askeri Tarafından Tutuklanması ve Osmanlı Askerlerinin Sembolik Şiddeti

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (2.54.17/2.54.19)

Resim 13 ve 14'te filmde Lawrence'ın bir Osmanlı karakolunda Osmanlı Subayı tarafından maruz kaldığı uygunsuz davranışlar ve şiddet sahnesi gösterilmektedir. Düz anlamda sahnede Lawrence, Şam sokaklarında devriye gezen Osmanlı askerleri tarafından tutuklanmakta ve Osmanlı karakoluna götürülmektedir. Karakolda Osmanlı subayı Lawrence'ın kıyafetini yırtarak göğsüne dokunmak suretiyle uygunsuz davranışlarda bulunur. Lawrence bu davranışa tepki olarak Osmanlı subayını yumruklayarak uzaklaştırır.

Yan anlam düzeyinde sahne, Osmanlı ordusunun sembolik olarak ahlaki düşüklüğünü ve Doğu'nun Batılı bedeni kontrol altına alma çabasını yansıtan güçlü ideolojik mesajlar içermektedir. Osmanlı subayının, Lawrence'ın giysisini yırtması ve bedenine yönelik saldırısı, Barthes'in kavramlaştırmasıyla mitolojik bir anlam taşır ve Doğu'nun barbarlığı, kontrolsüzlüğü ve vahşiliği şeklinde yorumlanabilecek stereotipleri pekiştirmektedir (Barthes, 1972, s. 121). Bu sahne, Batılı bedeni kontrol etmeye çalışan "vahşi ve ahlaksız Doğulu" algısını destekler niteliktedir. Aynı zamanda, Lawrence'ın gösterdiği sert tepki ve Osmanlı subayını yumruklaması, Batılı kahramanın üstünlüğünü ve direncini sembolize etmektedir. Bu direniş, Batı'nın ahlaki ve fiziksel üstünlüğünün altını çizirken, Doğu'yu saldırgan ve medeni olmayan bir güç olarak resmeden oryantalist anlatıyı da güçlendirmektedir.

Resim 15. Lawrence Şam'daki Karakolda İşkence, Osmanlı'nın Temsilinde Barbarlık ve Sadizm Vurgusu

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (2.56.27)

Arabistanlı Lawrence filminde bulunan Resim 15'teki sahne, Roland Barthes'in göstergebilim yaklaşımı doğrultusunda düz anlam ve yan anlam düzeylerinde incelendiğinde çarpıcı ideolojik mesajlar içermektedir. Düz anlam açısından sahnede Lawrence'ın Şam'daki Osmanlı karakolunda askerler tarafından fiziksel şiddete ve işkenceye maruz kaldığı görülmektedir. Lawrence'ın savunmasız bırakılarak şiddete uğratıldığı ve işkence uygulayan Osmanlı askerlerinin bundan keyif aldığı izleyiciye sunulmaktadır.

Yan anlam açısından değerlendirildiğinde ise sahne, Osmanlı askerlerinin vahşi ve kontrolsüz şiddet eğilimlerini temsil etmektedir. Osmanlı askerlerinin Lawrence'a uyguladıkları işkenceden zevk aldıklarını ima eden görsel kodlar, Barthes'ın (1972, s. 121) ifade ettiği mitolojik düzlemde "Doğulu barbarlığı ve ahlaki yozlaşmayı" simgeleyen stereotipik anlamlar taşımaktadır. Böylelikle film, Osmanlı ordusunu insanlıktan uzak, sadist ve barbar bir grup olarak sunarak Batı'nın üstünlüğünü ve medeni kimliğini izleyici nezdinde pekiştirmektedir. Bu sahnede Lawrence'ın çaresizliği ve Osmanlı askerlerinin şiddetten aldıkları haz, oryantalist sinema geleneği içinde Doğu'nun zalimliğini, Batı'nın ise masumiyet ve mağduriyetini sembolize etmektedir. Böylece Batı'nın "ötekileştirme" stratejisi içerisinde Osmanlı askerleri hem fiziksel hem de moral açıdan yozlaşmış karakterler olarak inşa edilirken, Lawrence Batılı değerleri temsil eden bir kurban figürüne dönüştürülmektedir.

Şam Yakınlarında Geri Çekilen Osmanlı Askerlerinin Temsili

Resim 16. Şam'da Geri Çekilen Osmanlı Askerleri

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (3.17.26)

Arabistanlı Lawrence filmindeki Resim 16'daki sahne, Barthes'ın göstergebilimsel analizi kapsamında düz anlam ve yan anlam olarak incelendiğinde çarpıcı ideolojik mesajlar içermektedir. Düz anlam düzeyinde sahnede Osmanlı askerlerinin Şam yakınlarında geri çekilirken görüldüğü dikkat çekmektedir. Bu askerlerin genel görünümü oldukça bitkin ve haraptır. Üniformaları düzensiz, yırtık ve kirli hâlde olup, askerlerin yürüyüşü de dağınık ve disiplin dışıdır. Ayrıca askerlerin yüzleri yere bakmakta ve moral açıdan çökmüş oldukları görüntüyle net biçimde aktarılmaktadır.

Yan anlam açısından incelendiğinde sahne, Osmanlı ordusunun sembolik olarak yenilgisini ve moral bozukluğunu temsil etmektedir. Askerlerin düzensiz ve bitkin görüntüsü, Osmanlı'nın askerî gücünün ve moral üstünlüğünün tamamen kaybolduğu-

nu gösteren mitolojik düzeyde bir mesaj içermektedir. Kamera açılarının askerlerin bitkinliğini vurgulayan bir perspektiften çekilmesi, Batılı izleyicinin zihninde Osmanlı askerlerine yönelik küçümseyici ve aşağılayıcı bir imaj oluşturmaktadır. Filmdeki bu sahne, Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımıyla değerlendirildiğinde, Osmanlı askerlerinin sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve ideolojik olarak yenik düşmüş olduğunu simgeleyen güçlü bir görsel anlatıdır. Bu sahne, Osmanlı ordusunun hem askerî kapasitesini hem de moral bütünlüğünü sorgulatarak Batılı ideolojik söylemler içinde Osmanlı'nın zayıf ve yenilebilir olduğu algısını pekiştirmektedir. Bu temsil şekli, Batılı anlatıların Doğu toplumlarını ve ordularını genellikle güçsüz, disiplinsiz ve yenilgiye açık olarak sunan oryantalist stereotiplerini yeniden üretmektedir.

Resim 17-18. Lawrence ve Faysal'ın Önderliğindeki Arap Aşiretlerinin Saldırısında Osmanlı Askerlerinin Temsili

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (3.20.19/30.20.19)

Resim 17 ve 18'de yer alan sahnede Arabistanlı Lawrence filmindeki Osmanlı ordusunun sembolik yenilgisi görsel olarak sunulmaktadır. Düz anlam açısından sahnelerde, Lawrence ve Faysal liderliğindeki Arap isyancıların saldırısı karşısında, Osmanlı

askerlerinin panikle geri çekildiği ya da korku içinde teslim olduğu görülmektedir. Osmanlı askerlerinin dağınık ve çaresiz bir biçimde kaçışması, görüntünün merkezinde net bir şekilde aktarılmaktadır.

Yan anlam açısından incelendiğinde sahne, Osmanlı askerlerinin askerî disiplin ve moral bütünlükten yoksun olduklarını simgelemektedir. Görsel unsurlar aracılığıyla oluşturulan bu temsil, Barthes'ın ifadesiyle ideolojik anlamlar taşıyan "mitolojik düzen"e işaret etmektedir (Barthes, 1972, s. 121). Osmanlı askerlerinin teslimiyeti ve panik içindeki kaçış hâli, Doğu ordularının Batılı anlatılarda sürekli olarak vurgulanan "kao-tik", "korkak" ve "yenilgiye açık" biçimde temsil edilmesini pekiştirmektedir. Böylelikle sahne, Batılı izleyici için Osmanlı ordusunu edilgen, zayıf ve yenilgiye mahkûm bir düşman olarak konumlandırmaktadır. Bu durum, Batılı anlatının temel ideolojik yaklaşımı olan oryantalist söylemi destekler niteliktedir.

Resim 19-20. Bayrağın Düşüşü, Osmanlı'nın Nihai ve Simgesel Çöküşü

Kaynak: Arabistanlı Lawrence Filmi (3.22.23/30.22.44)

Resim 19 ve 20'de Arabistanlı Lawrence filminde yer alan, Osmanlı ordusunun mutlak ve sembolik yenilgisini temsil eden çarpıcı sahne gösterilmektedir. Düz anlam düzeyinde bu sahnelerde, Şam'da kaçışan veya teslim olan tüm Osmanlı askerlerinin

öldürüldüğü, yalnızca yük taşıyan hayvanların ve koyunların hayatta bırakıldığı görülmektedir. Özellikle yere serilmiş Türk bayrağı (Resim 19) ve kağı arabalarının üzerindeki yıpranmış Türk bayrakları (Resim 20), dikkat çeken simgesel öğelerdendir.

Yan anlam düzeyinde bu görseller, Osmanlı Devleti'nin sadece askerî olarak değil, aynı zamanda sembolik ve ideolojik olarak da çöküşünü temsil etmektedir. Özellikle Türk bayrağının yere serilmiş hâli, devletin saygınlığının ve egemenliğinin yok oluşunu ima etmektedir. Barthes'ın (1972, s. 121) mit düzeyindeki anlamlandırmasına göre, bu tür semboller görsel mesajların yanı sıra derin kültürel anlamlar taşımaktadır. Burada bayrağın yere serilmesi, bir ulusun onurunun ayaklar altına alınmasını simgelerken, Osmanlı askerlerinin hayvanlardan daha değersiz gösterilmesi ise Batılı izleyiciye Doğu toplumlarının insanlık dışı, çaresiz ve yetersiz olduğuna dair bir mesaj iletilmektedir. Sonuç olarak, Resim 19-20 Roland Barthes'ın göstergebilimsel çerçevesinde Osmanlı ordusunun yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ideolojik olarak da "yok edildiği" anlamını taşımaktadır. Bayrağın yere düşmesi, bu yok oluşun görsel manifestosudur.

Sonuç

Sinema, yalnızca estetik bir anlatım aracı değil, aynı zamanda ideolojik bir temsil düzlemidir. Bu bağlamda 1962 yapımı Arabistanlı Lawrence filmi, yalnızca dramatik yapısıyla değil, özellikle Batı'nın Doğu'yu ve özelde Osmanlı'yı temsil etme biçimiyle, oryantalist bir anlatının sinematografik bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Edward Said'in (1977) ortaya koyduğu oryantalizm kavramı doğrultusunda, bu filmde Osmanlı askerleri, askerî, ahlaki ve kültürel düzeyde sistemli bir şekilde ötekileştirilmiş, Batılı 'kahraman' figürü karşısında edilgen ve yoz bir temsille betimlenmiştir. Roland Barthes'ın (1972) göstergebilimsel yaklaşımı ise bu temsilleri yalnızca görsel bir anlatı olarak değil, aynı zamanda ideolojik mitler olarak çözümleme imkânı sunmaktadır.

Çalışmada yer alan görsel analizler, Osmanlı askerlerinin film boyunca farklı bağlamlarda olumsuz bir biçimde temsil edildiğini açıkça ortaya koymuştur. İncelenen 20 sahnede, Osmanlı askerlerinin direniş kapasitesi son derece zayıf, dağınık, moral açısından çöküntüde ve ahlaken yozlaşmış bir görüntüyle aktarılmaktadır. Örneğin Akabe baskını sırasında mevzilerin Osmanlı askerlerince hızla terk edilmesi (Resim 1-2) ya da tahkimatların atlı birliklerce kolayca aşılması (Resim 4-5), seyirciye Osmanlı ordusunun savunma gücü yetersiz ve Osmanlı askerini de korkak gibi sunmaktadır. Akabe baskınında bir asker çadırının içerisinde dikkat çekici biçimde, çadır direğine asılmış bir dansöz resmi (Resim 3) ise Osmanlı askerlerinin disiplinsizliğini, eğlenceye düşkünlüğünü ve askerî sorumluluklarından uzaklığını işaret etmektedir. Bu temsiller yalnızca birer savaş sahnesi değil, aynı zamanda Batı'nın Doğu'ya dair ideolojik kurusunun görsel olarak yeniden üretimi olarak değerlendirilebilir. Buna karşın tarihsel kayıtlara göre Osmanlı orduları, subayları ve askerleri kısıtlı imkânlarla rağmen büyük mücadeleler vermiş ve önemli başarılar elde etmiştir. Örneğin Hicaz Seferi Kuvvetler

Kumandanı Fahreddin Paşa, birtakım askerî imkânsızlıklara, ikmal sorunlarına ve zorlu doğal şartlara rağmen Medine şehrini kararlılıkla müdafaa etmiştir ve savaşın sonuna kadar şehri teslim etmemiştir.

Barthes'ın mit kavramı ışığında, Osmanlı askerlerinin çadır içindeki dansöz resmiyle birlikte betimlenmesi (Resim 3), askerlerin disiplinsizlik, eğlence düşkünlüğü ve sorumsuzluk gibi kültürel stereotiplere indirgemektedir. Görsel öğelerle kurulan bu anlatı, Batılı izleyiciye Doğu'nun yalnızca askerî değil, ahlaki anlamda da yozlaştığı mesajını iletmektedir. Amerikan sineması bu tarz temsillerle, Doğu'yu küçük düşürmekte ve Batı'nın üstünlüğünü pekiştirmeye çalışmaktadır. Arabistanlı Lawrence da bu bağlamda değerlendirildiğinde, Doğu'nun egzotikleştirilmiş, erotize edilmiş ve aşağılanmış bir temsilini üretmektedir.

Osmanlı askerlerine yönelik saldırı sahnelerinde, özellikle trenin havaya uçurulması (Resim 6) ve makineli tüfeğin kullanılmadan etkisiz hâle gelmesi (Resim 7-8), Osmanlı ordusunu teknik açıdan yetersiz gibi sunmaktadır. Osmanlı ordusunun modern savaş teknolojisine erişmiş olmasına rağmen bunları kullanamayacak kadar beceriksiz gösterilmesi, Batı'nın üstün savaş aklını ve disiplinini Doğu'nun karşısına koyarak onu yeniden tanımlamasına hizmet etmektedir. Lawrence'ın yaralanması (Resim 11-12) gibi nadir sahnelerde dahi, Osmanlı'nın son bir hamlesi bile etkisiz ve geçici olarak gösterilmiş; Batılı kahramanın yenilmezliği görsel olarak pekiştirilmiştir.

Filmin en çarpıcı sahnelerinden biri olan Osmanlı karakolundaki işkence sahnesi (Resim 13-15), Batı'nın Doğu'yu barbar, vahşi ve kontrolsüz bir güç olarak temsiline dair en açık örneklerden biridir. Lawrence'ın uğradığı fiziksel ve cinsel şiddet, Batılı bireyin Doğulu "öteki" tarafından tehdit edilmesi anlatısını derinleştirmekte; Batılı bedene yapılan bu saldırı, ahlaki yozlaşmanın görsel kanıtı olarak sunulmaktadır. Kamera açıları, ışık oyunları ve karakterlerin mimikleri, seyircinin zihninde Osmanlı askerlerine dair negatif bir algının yerleşmesini sağlayan araçlara dönüşmüştür. Şam yakınlarında geri çekilen ve bitkin hâlde yürüyen Osmanlı askerlerinin temsili (Resim 16), orduya dair hem fiziksel hem de psikolojik çöküşün bir temsili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu temsildeki en dikkat çekici unsur ise disiplinin tamamen kaybolduğu, askerlerin dağınık olduğu ve herhangi bir askerî bütünlük göstermediği izlenimidir. Bu sahne, Batı'nın Doğu'yu sadece yenilmiş değil, aynı zamanda onuru ve direniş gücü yok olmuş bir güç olarak sunma çabasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Filmde geri çekilen Osmanlı askerlerinin hepsinin öldürülmesinden sonra Türk bayrağının yere düşmüş olarak (Resim 19-20) gösterilmesi, Osmanlı'nın yalnızca askerî olarak değil, sembolik olarak da çöküşünü ifade etmektedir. Bayrak, ulusal onurun ve egemenliğin bir simgesi olarak düşünüldüğünde bu temsiller, Osmanlı Devleti'nin onurunun yere serilmesinin görsel anlatısı olarak izleyiciye sunulmaktadır. Bu anlatı yalnızca Osmanlı'yı değil, genel olarak Doğu'yu Batı karşısında küçük ve değersiz gösterme çabası olarak yorumlanabilir.

Çalışmada ulaşılan bulgular, Barthes'ın göstergebilimsel yaklaşımını kullanarak yalnızca görsellerin düz anlamlarını değil, aynı zamanda taşıdıkları yan anlamlar ve mitolojik yükleri de ortaya koymaktadır. Arabistanlı Lawrence filmi, görsel anlatıları aracılığıyla Osmanlı askerlerini yalnızca mağlup edilmiş bir güç olarak değil, aynı zamanda ahlaki ve kültürel açıdan yozlaşmış bir “öteki” olarak temsil etmektedir. Bu temsil biçimi, oryantalist söylemin sinema aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ve Batı'nın kendi kahramanlık anlatılarını nasıl inşa ettiğini göstermektedir. Filmde Osmanlı askerlerinin temsili, Batılı kahraman figürünün karşısında konumlandırılmış zayıf, disiplinsiz ve ahlaken yoz bir “öteki” imgesine indirgenmiş; böylelikle Batı'nın üstünlüğü ve Doğu'nun tahakküm altına alınması meşrulaştırılmıştır. Sonuç olarak, Arabistanlı Lawrence filminde Osmanlı askeri ve ordusunun temsili tarihsel gerçeklikten kopuk, tamamen oryantalist bir bakış açısıyla kurgulanmıştır. Film, Batı'nın Doğu'yu yanlış temsil etme biçimlerinin tipik bir örneği olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (2023). Arabistanlı Lawrence Filmini Şarkiyatçılık Üzerinden Okumak. *Gazi Üniversitesi Kent Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 4-5.
- Adiansyah, R., Sofia, A., Bensar, M., Adams, A. A., & Barakat, M. A. (2023). Roland Barthes Semiotic Study: Understanding the Meaning Word of 'Azab, A Reinterpretation for Modern Society. *QİST: Journal of Quran and Tafseer Studies*, 2(3), 255-274. <https://doi.org/10.23917/qist.v2i3.1445>
- Akçakaya, U., & Aydoğan, E. (2022). Hatıralar ışığında Şerif Hüseyin İsyanı ve Hicaz Cephesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 106, 349-390. <https://doi.org/10.33419/aamd.1195609>
- Anderson, M. (2013). *Lawrence of Arabia: Fact or fiction? The World*. <https://theworld.org/stories/2013/12/16/lawrence-arabia-fact-or-fiction>. Erişim T. 21 Mayıs 2020.
- Barlak, H. (2016). Fahreddin Paşa'nın Hicaz Cephesinde Bayrak Mücadelesi, *Studies of the Ottoman Domain*, 6(11), 21-35. <https://doi.org/10.19039/sotod.20161122497>
- Barthes, R. (1972). *Mythologies* (A. Lavers, Trans.). Farrar, Straus and Giroux. (Orijinal eser 1957). ss. 109-131.
- Barthes, R. (1977). *Elements of Semiology* (1st ed.). Hill and Wang. ss. 33-46.
- Bouzida, F. (2014). The Semiology Analysis in Media Studies - Roland Barthes Approach. In *Proceedings of SOCIOINT14 - International Conference on Social Sciences and Humanities*, Istanbul, Turkey (pp. 1001-1002). ISBN: 978-605-64453-1-6
- Buscombe, E. (2009). Lawrence of Arabia by Kevin Jackson. *Cinema Journal*, 48(2), 161-163. <http://www.jstor.org/stable/20484459>
- Crowdus, G. (2013). "Lawrence of Arabia", Now in Blu-ray. *Cinéaste*, 38(2), 42-47. <http://www.jstor.org/stable/43500822>
- Egan, L. (1948). Lawrence and the Arab Revolt. *The Irish Monthly*, 76(903), 396-401. JSTOR. <http://www.jstor.org/stable/20515858>
- Göksu, O., Çakı, C., & Avcı, Ö. (2022). Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na Giriş Sürecinin Alman Mizah Dergisi Kladderadatsch'daki Karikatürlerle Temsili. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (37), 1-30. <https://doi.org/10.31123/akil.989314>
- Gülşen, E. (2020). Propaganda filmlerinin bir prototipi olarak Arabistanlı Lawrence. *Gelibolu'yu Anlamak*. https://www.geliboluyuanlamak.com/247_propaganda-filmlerinin-bir-prototipi-olarak-arabistanli-lawrence-enver-gulsen.html. Erişim T. 21 Mayıs 2020.
- Işıkman, N. G. (2009). Amerikan Sinemasının İdeolojik Yapısı Bağlamında Arap Temsili. *Marmara İletişim Dergisi*, (14), 176-183.
- Karsh, E., & Karsh, I. (1997). Myth in the Desert, or Not the Great Arab Revolt. *Middle Eastern Studies*, 33(2), 267-312. <https://doi.org/10.1080/00263209708701154>
- Leach, H. (2006). Lawrence of Arabia: The Life, the Legend. *Asian Affairs*, 37(1), 72-75. <https://doi.org/10.1080/03068370500457460>

- Leach, H. (2006). Lawrence's Strategy and Tactics in the Arab Revolt. *Asian Affairs*, 37(3), 337–341. <https://doi.org/10.1080/03068370600906499>
- Macfie, A. L. (2007). Representations of Lawrence of Arabia. *Journal of Postcolonial Writing*, 43(1), 77-87. <https://doi.org/10.1080/17449850701219926>
- Mazeree, N. S. Q., Ashaari, N., Ramli, N. M., & Zuri, N. A. Z. (2023). A Semiotic Analysis on Confession of a Shopaholic Trailer: Roland Barthes Approach. *LET: Linguistics, Literature and Language Teaching Journal*, 13(2), 212–232. <http://jurnal.uin-antasari.ac.id/index.php>
- Nizamoğlu, Y. (2013). 1917 Yılında Hicaz Cephesi: Arap İsyanının Yayılması ve Medine'nin Tahliyesi Programı. *Bilig*, 66, 123–148.
- Oxman, E. (2010). Sensing the Image: Roland Barthes and the Affect of the Visual. *SubStance*, 39(2), 71–92.
- Putri, A. F., Inayah, A., & Wageyono, W. (2022). A Semiotic Analysis of Aladdin Movie by Using Roland Barthes Theory. *LUNAR (Language and Art)*, 6(2), 376–385.
- Richards, J., & Hulbert, J. (1984). Censorship in Action: The Case of Lawrence of Arabia. *Journal of Contemporary History*, 19, 153-170.
- Said, E. W. (1977). Orientalism. *The Georgia Review*, 31(1), 162–206. <https://www.jstor.org/stable/41397448>
- Stubbs, J. (2013). "A Sword with Two Edges": Lawrence of Arabia and the End of Empire. *Journal of American Studies of Turkey*, 37, 11-30.
- Tadros, M. (2011). Introduction: The Pulse of the Arab Revolt. *IDS Bulletin*, 43(1), 1–15. <https://doi.org/10.1111/j.1759-5436.2012.00292.x>
- Umunc, H. (2006). In Pursuit of a Futile Fantasy: A Critique of T.E. Lawrence and the Arab Revolt. XV. *Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, 1–8.
- Weintraub, S. (1964a). Lawrence of Arabia by David Lean; Sam Spiegel. *Film Quarterly*, 17(3), 51-54. <http://www.jstor.org/stable/1210914>
- Weintraub, S. (1964b). The Two Sides of "Lawrence of Arabia": Aubrey and Meek. *The Shaw Review*, 7(2), 54-57. <http://www.jstor.org/stable/40682032>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Hakem değerlendirmesi/Peer review:

Dış bağımsız/Externally peer reviewed

Çıkar çatışması/Conflict of interest:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir/The author have no conflict of interest to declare

Finansal destek/Grant support:

Yazar bu makalede finansal destek almadığını beyan etmiştir/The author declared that this article has received no financial support.